

დაზარალებულის გამოკითხვის ფსიქოლოგია

იოსებ წერეთელი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, დოქტორანტი
tsereteliioseb@gmail.com

რეზიუმე. სტატია ეხება დაზარალებულისგან ინფორმაციის მიღების ფსიქოლოგიურ თავისებურებებს. დაზარალებული წარმოადგენს პროცესის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფიგურას. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-7 თავი ეთმობა დაზარალებულს და მის უფლება-მოვალეობებს. დაზარალებულის მიერ ობიექტური და სრული ჩვენების მიცემაზე ბევრადაა დამოკიდებული თუ რამდენად სრულყოფილად მოხდება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების დადგენა და ქმედებისათვის სწორი სამართლებრივი შეფასების მიცემა. აქედან გამომდინარე გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დაზარალებულის გამოკითხვის პროცესში ფსიქოლოგიური მეთოდების სწორად და ეფექტურად გამოყენებას, დაზარალებულისათვის მოტივაციის მიცემას, რათა სრულყოფილი ინფორმაცია მიაწოდოს საქმის მწარმოებელ პირს. მოხსენების თემატიკა დაზარალებულის გამოკითხვის ფსიქოლოგიასთან არის დაკავშირებული. წინამდებარე სტატიაში ყურადღება გამახვილებული იქნება მასზე, რომ გამოკითხვის პროცესში არ მოხდეს დაზარალებულის ნებაზე უკანონო ზემოქმედება, რაც მის მიერ მიცემულ ინფორმაციას დაუშვებელ მტკიცებულებად აქცევს. უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირ შემთხვევაში საკმაოდ პრობლემურია მიჯნის გავლება კანონით დაშვებულ ფსიქოლოგიურ ხერხსა და უკანონო ზემოქმედებას შორის და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ფსიქოლოგიური ხერხის გამოყენების დროს დაზარალებულის, მოწმის თუ პროცესის სხვა მონაწილის მიმართ საქმის მწარმოებელმა პირმა დიდი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს, რათა ფსიქოლოგიური მეთოდის გამოყენების პროცესში არ მოახდინოს კანონით დაშვებული ხერხების და უკანონო მეთოდების ერთმანეთში აღრევა.

საკვანძო სიტყვები: დაზარალებული, გამოკითხვის ფსიქოლოგია, გამოძიება

შესავალი

დაზარალებული წარმოადგენს პროცესის ერთ-ერთ ცენტრალურ ფიგურას. დანაშაულებრივი ქმედების გარემოებების, მიზეზებისა და პირობების სრულყოფილად დადგენა შეუძლებელია თუ მხედველობაში არ არის მიღებული დაზარალებული პიროვნება და მის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია. დანაშაულის მსხვერპლი დანაშაულის ჩადენის და მისი კონტროლის შესაძლებლობის მნიშვნელოვანი ელემენტია (6,755). აღნიშნული პროცესის განმავლობაში გამომძიებლისათვის ძალზედ მნიშვნელოვანია დაზარალებულთან ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარება. ამ დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული დაზარალებულის ფსიქიკური მდგომარეობა და ინდივიდუალური თავისებურებები, რაც სრული და ობიექტური ინფორმაციის მიცემის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. დაზარალებულის ფსიქოფიზიოლოგიური თვისებების შესწავლით, ნერვული პროცესების

თავისებურებების, მისი ტემპერამენტის გაცნობიერებით, გამომდიელებს ფაქტობრივად სრულად შეუძლია აღადგინოს მოვლენათა განვითარების ზუსტი სურათი.

დაზარალებულის მიერ ინფორმაციის მიწოდების პროცესში ცდომილებათა გამორიცხვის მიზნით პროცესის მწარმოებელმა პირმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს დაზარალებულის ფსიქოლოგიაზე და სხვადასხვა სახის ფსიქოლოგიური ხერხების სწორად გამოყენებაზე. დადგენილია, რომ დაზარალებულის მიერ განცდილი შიში, ბრაზი, სირცხვილი, წყენა და ა.შ. უარყოფითად მოქმედებს მოვლენათა ადეკვატურად აღქმაზე, რაც საბოლოო ჯამში ფაქტების და დეტალების არასწორი შეფასების საფუძველი ხდება.

დანაშაულებრივი ხელყოფის პროცესში დაზარალებული ხშირად ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში ვარდება, რაც თვითკონტროლის, საკუთარ ქმედებათა მართებული შეფასებისა და რეალური ვითარების აღქმისათვის მნიშვნელოვანი ხელის შემშლელი ფაქტორია. აქვე იმასაც უნდა გაესვას ხაზი, რომ აღქმის სიმძაფრე, ძლიერი განცდები, რომელსაც დაზარალებული განიცდის დანაშაულებრივი ხელყოფის პროცესში, ხშირ შემთხვევაში აღქმის უნარს მეტად ამძაფრებს, აღრმავებს მას, რაც საბოლოო ჯამში მოვლენათა დეტალების დიდი ხნით დამახსოვრების შესაძლებლობას აძლევს დაზარალებულს. უნდა აღინიშნოს, რომ გამოკითხვის პროცესში დაზარალებული თავად უთითებს სხვადასხვა სახის ვერსიებს დანაშაულის და დამნაშავე პირთა შესახებ. ამ ვერსიათა უმრავლესობა ფაქტობრივ საფუძველს ხშირად მოკლებულია, თუმცა გამომდიეებელმა უყურადღებოდ მაინც არ უნდა დატოვოს მსგავსი მოსაზრებები. ასეთი მოქმედება ერთი მხრივ ხელს უწყობს დაზარალებულთან ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარებას და მეორე მხრივ დაზარალებულის ვერსიებში შესაძლებელია აღმოჩნდეს საქმის გახსნისათვის საჭირო მნიშვნელოვანი მოსაზრებანი. საგამომიებო პრაქტიკაში არაერთხელ დადასტურებულა დაზარალებულის მიერ წამოყენებული ვერსიის რეალობა. სისხლისსამართლებრივი ქმედების სრულყოფილ გაგებას და გაანალიზებას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ასევე კრიმინოლოგიის საგნის სწავლება (1,4). ფსიქოლოგიური ასპექტების შესწავლა შეუძლებელია ზოგადად კრიმინოლოგიის და მისი დარგის, ვიქტიმოლოგიის, საფუძვლების გარეშე.

სტატიაში მსჯელობა იქნება დაზარალებულის გამოკითხვის ფსიქოლოგიის ზოგიერთ ასპექტზე, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება გამოკითხვის დროს დაზარალებულისგან სწორი და სრულყოფილი ინფორმაციის მისაღებად. ამასთანავე ყურადღება იქნება გამახვილებული საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვაზე, რათა ფსიქოლოგიური მეთოდების გამოყენების პროცესში არ დაირღვეს კანონის ნორმები და არ მოხდეს დაზარალებულის მიერ მიცემული ინფორმაციის დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობა.

1. დაზარალებულის გამოკითხვის ფსიქოლოგია

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად დაზარალებული არის პირი, რომელსაც უშუალოდ დანაშაულის შედეგად მიაღდა მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზიანი (13). დაზარალებული წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან

საპროცესო ფიგურას, რომლის სრულყოფილად დაკითხვაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული დანაშაულის გახსნა და დამნაშავე პირის დასჯა. როგორც აღვნიშნეთ დაზარალებულის ფსიქოლოგიის შესწავლა შეუძლებელია კრიმინოლოგიის უმნიშვნელოვანესი დარგის, ვიქტიმოლოგიის მეცნიერების გარეშე. ვიქტიმოლოგია შეისწავლის დანაშაულის მსხვერპლის პიროვნებას, მის მსხვერპლად გახდომის გარემოს, მის საქციელს, როგორც მსხვერპლად გახდომის მომენტში, ასევე მას შემდეგ და მსხვერპლად გახდომით გამოწვეულ შედეგებს (1,12).

დაზარალებულისგან სრულყოფილი ინფორმაციის მიღება დამოკიდებულია პროცესის მწარმოებლის პროფესიონალიზმზე. ინფორმაციის მიღების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს დაზარალებულის დაკითხვის ფსიქოლოგიაზე.

პიროვნების წინააღმდეგ დანაშაულის ჩამდენ პირთა 75-80% დაზარალებულთან აქვს ნათესაური, ინტიმური, სამსახურებრივი ან სხვა სახის ახლობლური ურთიერთობა და როგორც წესი, დანაშაულებრივი ქმედება წარმოადგენს მათ შორის არსებული კონფლიქტის უკანასკნელ ფაზას (11,105). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დამნაშავემ შესაძლებელია უმოქმედობითაც ჩაიდინოს დანაშაული, როცა თავს არიდებს სპეციალური ზრუნვის ვალდებულებას, მეტიც პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროს იმ შემთხვევაშიც, როცა დაზარალებულზე სპეციალური ზრუნვის ვალდებულება არ აკისრია (2,150). პირი შეიძლება მსხვერპლი გახდეს სტიქიური უბედურების დროს, ადამიანის ორგანიზმში მიმდინარე ფიზიოლოგიური და პათოლოგიური პროცესებით (3,150), „დანაშაულებრივი ქმედებებით“ და სხვ.

უმნიშვნელოვანესია, გამომძიებელს შეეძლოს დაზარალებულის შეფასება მის ქცევაზე ყურადღებით დაკვირვების შედეგად. დაკვირვების პროცესში გამომძიებელმა უნდა მართოს საკუთარი ფსიქიკური მდგომარეობა. კარგი გამომძიებელი, საკუთარ ემოციური სფეროსა და ნებელობის კონტროლის შედეგად შეძლებს, კანონის ფარგლებში, სასურველი მიმართულებით წარმართოს დასაკითხი პირის ემოციები. გამომძიებელს ხშირად უწევს დაზარალებულის ღრმა დეპრესიიდან გამოყვანა და მხოლოდ ამის შემდგომ მასთან დიალოგზე გადასვლა. ეს უპირველესად ეხება დაზარალებულსა და მოწმეებს, რომლებიც, სხვადასხვა ფსიქოლოგიური ფაქტორების ზემოქმედებით, შეიძლება იყვნენ დათრგუნულ, რის გამოც იმყოფებოდნენ დეპრესიულ მდგომარეობაში. გამომძიებელი ვალდებულია, ყურადღება მიაქციოს ასეთ მდგომარეობას, სწორად განსაზღვროს მისი მიზეზები და სპეციალური ფსიქოლოგიური ხერხებით მოახდინოს ასეთი მდგომარეობის ლიკვიდაცია და მოუხსნას დასაკითხს ნერვული დამაბულობა. ასეთ უნარ-ჩვევებს განეკუთვნება: გულლიაობა, ემოციური მდგრადობა, ადამიანის მოსმენის და მასთან საუბრის უნარი, ადამიანის შინაგანი სამყაროს შეცნობის უნარი, თავაზიანობა, გულისხმიერება, თავშეკავებულობა და ა.შ. (5,108).

დაზარალებულის მიერ მიცემული ინფორმაცია გამომძიებელმა უნდა შეიტანოს გამოკითხვის ოქმში, რომელშიც დეტალურად უნდა აისახოს გამოკითხვის მთელი პროცესი, მათ შორის გამომძიებლის მიერ დასმული კითხვები, წარდგენილი

დოკუმენტები და ნივთიერი მტკიცებულებები, ასევე შეძლებისდაგვარად დეტალურად უნდა იქნეს დაფიქსირებული დაზარალებულის მიერ შეკითხვებზე გაცემული პასუხები.

დაზარალებულის გამოკითხვამდე გამომძიებელმა უნდა განსაზღვროს იმ საკითხთა წრე, რომლის გარკვევაც მას სურს. ამ დროს გამომძიებელმა უნდა გაითვალისწინოს დაზარალებულის ფსიქოლოგიური თავისებურებები, მისი დამოკიდებულება ბრალდებულის და მართლმსაჯულების მიმართ. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, თუ რა ვითარებაში აღიქვა მან დანაშაულებრივი ქმედება, თუ როგორ ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაში იმყოფებოდა დაზარალებული დანაშაულის ჩადენის მომენტში და მის შემდგომ პერიოდში. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ დანაშაულებრივი ქმედების მომენტში დაზარალებულის შემეცნება მკვეთრად მცირდება, შესაძლებელია ადგილი ქონდეს შოკსა და რეალობის არაადეკვატურ აღქმას. განსაკუთრებით ხშირია მოვლენათა თანმიმდევრობის აღრევა, ერთი ობიექტის ნიშნების სხვა ობიექტისათვის მიკუთვნება.

2. გამომძიებლის და დაზარალებულის ურთიერთობა

დაზარალებულთან გამომძიებლის ურთიერთობის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული დაზარალებულის, როგორც ფსიქიკური ტრამვის მატარებლის, მდგომარეობა, რომელსაც აქვს მართლმსაჯულების მხარდაჭერის და დაცვის იმედი. ამდენად გამომძიებლის მხრიდან მცირედი უყურადღებობა და ეჭვი მძაფრად აღიქმება დაზარალებულის მხრიდან, აძლიერებს მის უარყოფით ემოციურ მდგომარეობას. აქედან გამომდინარე გამომძიებლის ამოცანაა დაზარალებულის მაქსიმალური დამშვიდება, მისი დარწმუნება იმაში, რომ დანაშაული ობიექტურად და სრულყოფილად იქნება გამოძიებული.

დაზარალებულთა ფსიქიკური თავისებურებებიდან გამომდინარე ზოგიერთ შემთხვევაში აუცილებელია მათი განმეორებითი გამოკითხვა. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ დაზარალებულმა შესაძლებელია ვერ მიუთითა დანაშაულის ყველა დეტალზე მისი ემოციური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ხოლო გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ შესაძლოა გაახსენდეს დანაშაულებრივ ქმედებასთან ან დამნაშავესთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი გარემოებები. ჩატარებული კვლევებით დადგენილია, რომ ადამიანს აღქმული ინფორმაციის ნახევარი ავიწყდება პირველ 30 წუთში, 9 საათის განმავლობაში $\frac{2}{3}$, 3 დღის განმავლობაში $\frac{3}{4}$ და 4/5 ერთი თვის განმავლობაში (7,12).

დაზარალებულის გამოკითხვისას მხედველობაშია მისაღები ცხოვრებისეული ვითარება, რომელშიც ის აღმოჩნდა დანაშაულის შემდეგ. ამასთანავე აუცილებლად უნდა იქნეს მიღებული შესაბამისი ზომები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული დაზარალებულზე დაინტერესებულ პირთა მხრიდან ზემოქმედება (საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილის შესახებ ინფორმაციის გაუმჟღავნებლობა, დაინტერესებულ პირთა მხრიდან დაზარალებულთან ნებისმიერი კონტაქტის შემთხვევაში სამართალდამცავი ორგანოების ინფორმირება).

3. დაზარალებულის გამოკითხვის მომზადება

დაზარალებულის გამოკითხვის მომზადება შემდეგი სახის ფსიქოლოგიურ ასპექტებს მოიცავს:

1. საქმის მასალების ანალიზს და იმ საკითხთა ჩამონათვალის, რომელიც უნდა იქნეს გამოკვლეული;
2. დაზარალებულის პიროვნულ შესწავლას;
3. შედეგიანი გამოკითხვისათვის აუცილებელი პირობების შექმნას;
4. გამომძიებლის სწორ მოქმედებას.

დაზარალებულის გამოკითხვის მთავარ კომპონენტს წარმოადგენს გამოკითხვის გეგმა, რომლის მეშვეობითაც ხდება გამომძიებლისათვის საინტერესო საკითხების განსაზღვრა და მათი რიგითობის დადგენა. გამოკითხვამდე აუცილებელია საქმის მასალების შესწავლა, იმ მტკიცებულებათა ანალიზი, რომელიც დაკავშირებულია გასარკვევ საკითხებთან. თუ გამომძიებელი არასაკმარისად არის მომზადებული გამოკითხვისათვის, დიდი ალბათობით გამოკითხვას ჩაატარებს არამიზანმიმართულად. ბუნებრივია გამომძიებლის მსგავსი ქცევა არ დარჩება შეუმჩნეველი დაზარალებულს, რაც გააძლიერებს მის მღელვარებას, გაართულებს მოვლენათა აღდგენისა და გახსენების პროცესს, რაც საბოლოო ჯამში უარყოფითად აისახება გამოკითხვის შედეგზე. ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა დაზარალებული წინასწარი შეცნობით ცრუ ინფორმაციას აწვდის გამომძიებელს ამ უკანასკნელის მოუმზადებლობა მეტად თავდაჯერებულს გახდის დაზარალებულს.

დაზარალებულის პიროვნული შესწავლა გულისხმობს მისი ბიოგრაფიული მონაცემების და მნიშვნელოვანი სახის ფსიქოლოგიური თავისებურებების ცოდნას, აგრეთვე იმ ვითარების შესწავლას, რომლის დროსაც მან აღიქვა დანაშაულებრივი ქმედება და სხვ. ზოგადი წესის მიხედვით დაზარალებული რაც შეიძლება მალე უნდა გამოიკითხოს. თუმცა ამ წესიდან არსებობს გამონაკლისი, კერძოდ, თუ დანაშაულის ჩადენის მომენტში დაზარალებული იყო ადევნებული, დამაბული, დაზნეული, ასეთ შემთხვევაში უმჯობესია გამოკითხვის გადადება.

გამოცდილი გამომძიებლები გამოკითხვის პროცესში, კანონის ფარგლებში, გარკვეული სახით ზემოქმედებენ გამოსაკითხზე. ზემოქმედების დროს არ უნდა დაირღვეს კანონმდებლობა, რადგანაც საპროცესო კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების თანახმად დაუშვებელია ადამიანის ნების თავისუფლებაზე ზემოქმედება წამების, ძალადობის, სასტიკი მოპყრობის, მოტყუების, სამედიცინო ჩარევის, ჰიპნოზის, ასევე სხვა ისეთი ღონისძიებების გამოყენებით, რომელიც ზემოქმედებს ადამიანის მეხსიერებაზე ან აზროვნებაზე. აგრეთვე დაუშვებელია მუქარა ან ისეთი შელავათების დაპირება, რომელიც კანონით არ არის გათვალისწინებული (12). ასეთი გზით მიღებული ჩვენება უკანონოა და მოპოვებული მტკიცებულება დაუშვებელი. აქედან გამომდინარე დაზარალებულის გამოკითხვის პროცესში ფსიქოლოგიური ხერხების გამოყენების დროს გამოსაკითხმა პირმა არ უნდა დაარღვიოს საპროცესო კანონმდებლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი

პრინციპი, რომელიც გულისხმობს პიროვნების ღირსების ხელშეუვალობას და მასზე კანონსაწინააღმდეგო ზემოქმედების მოხდენას. ამ მხრივ საინტერესოა პრაქტიკიდან აღებული ერთ-ერთი მაგალითი. ზარაფხანიდან მოიპარეს ბრილიანტის თვლები. გამოძიებას ჰქონდა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ აღნიშნული ბრილიანტები მოპარული ჰქონდა საწარმოს საცავის უფროსს. მოპოვებული ოპერატიული ინფორმაციით საცავის უფროსი ბრილიანტებს ინახავდა ვალიდოლის წამლის ყუთში. გამომძიებელმა გამოკითხვაზე დაიბარა საცავის უფროსი, რა დროსაც მაგიდაზე, გამოსაკითხისათვის შესამჩნევ ადგილზე, დადო ცარიელი ვალიდოლის ყუთი. გამოკითხვის პროცესში მან კითხა საცავის უფროსს „თქვენ ფიქრობთ, რომ ყუთში ვალიდოლია?“ საცავის უფროსი დარწმუნებული იყო იმაში, რომ გამოძიებამ ამოიღო ბრილიანტები და მისცა აღიარებითი ჩვენება.

არის თუ არა გამომძიებლის მიერ გამოყენებული ფსიქოლოგიური ხერხი უკანონო? ვფიქრობთ, რომ მოცემულ შემთხვევაში გამომძიებლის მოქმედება კანონიერია, რადგანაც მან გამოიყენა ფსიქოლოგიური ხერხი და მიიღო აღიარებითი ჩვენება, მას არ მოუტყუებია გამოსაკითხი პირი.

დაზარალებულისთვის მისი დაბარების მიზეზის განმარტების შემდეგ გამომძიებელმა უნდა მოისმინოს მისი თავისუფალი თხრობა, ეს დაზარალებულს აძლევს კონცენტრაციის და წარსულში მომხდარი მოვლენის დეტალიზირების შესაძლებლობას. ამ დროს გამომძიებელს არ სჭირდება მისახვედრი შეკითხვების დასმა და გამოსაკითხზე ზემოქმედების მოხდენა.

თავისუფალი თხრობის პროცესში ან მისი დასრულებისთანავე, თუ გამომძიებელი შენიშნავს, რომ დასაკითხი პირი გასცდა საქმისათვის საინტერესო საკითხებს ან თავს არიდებს მათ, მას შეუძლია დაუსვას დამატებითი დამაზუსტებელი ან საკონტროლო კითხვები. ამავდროულად გამომძიებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს შეკითხვების დასმის ფორმას, საკუთარ ინტონაციას, უნდა აკონტროლოს საკუთარი ჟესტები და მიმიკა, რადგანაც მსგავსი ქცევით შესაძლებელია ზემოქმედება მოახდინოს გამოსაკითხზე. ამავდროულად დაუშვებელია მიმანიშნებელი კითხვების დასმა. თუმცა მიმანიშნებელი შეკითხვების დასმის დაუშვებლობის მოთხოვნა შეუძლებელია დაცული იქნეს სრულად, რადგანაც ზემოქმედების ელემენტებს შეიცავს გამომძიებლის ხმის ინტონაციის შეცვლა, გარკვეულ კითხვებზე აქცენტის გაკეთება, ჟესტები და მიმიკა (8.43).

ზოგიერთ შემთხვევაში დაზარალებული შეგნებულად არასწორ ინფორმაციას აწვდის საგამომძიებო ორგანოებს. ამ დროს აუცილებელია ცრუ ინფორმაციის მიწოდების მოტივის დადგენა, რის შემდეგაც გამომძიებელი უნდა შეეცადოს დაარწმუნოს არაკეთილსინდისიერი დაზარალებული პოზიციის შეცვლის აუცილებლობაში.

გამოკითხვის პროცესში დაზარალებულის მდგომარეობის განსაზღვრის მიზნით უნდა მოხდეს მასზე დაკვირვება. ამ დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს მის გარეგნულ იერზე, ქცევაზე, ინფორმაციის მიწოდების პროცესში მის რეაქციაზე (საუბრის ტემპი, გამეორება და სხვ.). მაგ. მოულოდნელი სპაზმები, ზგერის სიჩქარისა და რიტმის

ცვალებადობა, ხშირი და ზედაპირული სუნთქვა განიხილება, როგორც დამაბულობისათვის დამახასიათებელი ნიშნები (9,134).

დანაშაულის გამოძიების პროცესში ხშირად დგება დანაშაულის ჩადენის ზუსტი დროის დადგენის აუცილებლობა. აღნიშნული შესაძლებლობას იძლევა დადგინდეს განსაზღვრულ ადგილზე ბრალდებულის ყოფნის ფაქტი, თვითმხილველთა ვინაობა და საქმისათვის მნიშვნელოვანი სხვა გარემოებანი.

ისეთი დანაშაულის გამოძიების დროს, რომლისთვისაც დამახასიათებელია სწრაფად დენადი ხასიათი და აღქმის ხანმოკლეობა, მიზანშეწონილია მოხდეს რაც შეიძლება მეტი მოწმის და დაზარალებული პირის დადგენა, მათ მიერ მიწოდებული ინფორმაციის ურთიერთშედარების მიზნით. გამომძიებელს შეუძლია ხელი შეუწყოს დაზარალებულს ამა თუ იმ მოვლენის ზუსტი დროის გახსენებაში, რა დროსაც უნდა გამოიყენოს ე.წ. ქრონომეტრაჟის მეთოდი. ამ დროს ათვლის წერტილად აიღება დაზარალებულისათვის ცნობილი რომელიმე მოვლენა და ყველა მნიშვნელოვანი ფაქტი განისაზღვრება ამ მოვლენასთან მიმართებაში.

გამოკითხვის დასკვნით ეტაპზე გამომძიებელი აფიქსირებს დაზარალებულის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას, კერძოდ, საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად ადგენს გამოკითხვის ოქმს. საჭიროების შემთხვევაში გამომძიებელი ახდენს გამოკითხვის პროცესის ვიდეო ან / და აუდიო ჩაწერას. გამოკითხვის ოქმს ყოველ გვერდზე ხელმოწერით ადასტურებს დაზარალებული, ხოლო ოქმის ბოლოს ხელს აწერს გამომძიებელი.

დაზარალებულის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის მიმართ ნეიტრალური დამოკიდებულება სავალდებულო უნდა იყოს გამომძიებლისათვის. ამ უკანასკნელის მხრიდან დაუშვებელია უხეშობა, დაცინვა, უნდობლობა, უყურადღებობა, სიჩქარე და ა.შ. (10,134).

დაზარალებულის გამოკითხვა საჭიროებს მისი პიროვნების სიღრმისეულ ფსიქოლოგიურ შესწავლას. აღნიშნული შესაძლებლობას იძლევა ანტისაზოგადოებრივი შეხედულებების მქონე, საზოგადოებრივი მორალის დამრღვევ, სასტიკი და მშიშარა ბუნების მატარებელ დაზარალებულებზე განხორციელდეს აღმზრდელობითი სახის ზემოქმედებანი (13).

და ბოლოს შეიძლება ითქვას, რომ გამოკითხვის პროცესში გამომძიებელსა და დაზარალებულს შორის ადგილი აქვს ინფორმაციის ურთიერთგაცვლას, რა დროსაც გამოიყოფა ორი ასპექტი: ინფორმაციის სიტყვიერი გაცვლა და დაზარალებულის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიღება და მის ქმედებასა და გარეგნულ იერზე დაკვირვება (ჟესტები, მიმიკა, კანის ფერზე დაკვირვება და ა.შ.).

ზემოაღნიშნულ ფსიქოლოგიურ თავისებურებათა მხედველობაში მიღებით შესაძლებელია გამოკითხვის პროცესში დაზარალებულისაგან მიღებული იქნეს სრული და ობიექტური სახის ინფორმაცია და მინიმუმდე იქნეს დაყვანილი დაზარალებულის მხრიდან გამოძიებისათვის ხელის შეშლის მცდელობა.

დასკვნა

სტატიაში განხილული იქნა დაზარალებულის ფსიქოლოგიური თვისებურებები, რა დროსაც ყურადღება გამახვილდა მის ქცევაზე, როგორც დანაშაულის ჩადენამდე აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის მომენტში და ჩადენის შემდგომ პერიოდში. ამავდროულად მიმოხილული იქნა დაზარალებულის ინდივიდუალურ-ფსიქოლოგიური თვისებურებები და მოხდა ზოგიერთი მონაცემის განზოგადება.

ბუნებრივია ერთი მოხსენების ფარგლებში შეუძლებელია ზემოაღნიშნული თემატიკის სრულყოფილი კვლევა, თუმცა შევეცადეთ გაგვეხილა დაზარალებულის გამოკითხვის ფსიქოლოგიის ზოგიერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი.

ვფიქრობთ დაზარალებულის ფსიქოლოგიური თვისებურებების შესწავლა ხელს შეუწყობს საგამოძიებო მოქმედებათა, მათ შორის გამოკითხვის პროცესის, ეფექტურად ჩატარებას და პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ დაზარალებულის ფსიქოლოგიური თვისებურებების და გამოკითხვის ფსიქოლოგიური ასპექტების შესწავლა დაეხმარება პრაქტიკოს მუშაკებს დანაშაულის მიზეზების და პირობების დადგენაში და ახალ მტკიცებულებათა აღმოჩენაში, რაც საქმის სრულყოფილი გამოძიების და სასამართლო განხილვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. შალიკაშვილი მ. 2011. ვიქტიმოლოგია - მეცნიერება დანაშაულის მსხვერპლის შესახებ. თბილისი. მერიდიანი.
2. წულაია ზ. 2000. კრიმინოლოგია. თბილისი. მერიდიანი.
3. ლეკვეიშვილი მ. და ავტ. კოლ. 2008. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი (წიგნი 1). თბილისი. მერიდიანი.
4. შალიკაშვილი მ. 2011. კრიმინოლოგია. თბილისი. მერიდიანი.
5. ახალაშვილი ნ. 2008. იურიდიული ფსიქოლოგიის საფუძვლები დამხმარე სახელმძღვანელო. წიგნი 2. თბილისი. უნივერსალი.
6. Schneider. H. 1987.
7. Ebbinhaus H. 1885. Uber das Gedochtniss. Untersuchungen und experiementellen Psychologie. Leipzig.
8. Horoszkowskij P. 1958. Kryminalistyczna.
9. Шибутани Т. 1969. Социальная психология. Москва.
10. Строгович М. 1974. Проблемы судебной этики. Москва.
11. Чуфаровский Ю. 1997. Юридическая психология. Москва.

სახელისუფლებო დოკუმენტები:

12. საქართველო. საქართველოს პარლამენტი. 22.07.1999. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. #22-87რს.<https://matsne.gov.ge/>

ვებ-გვერდები:

13. <http://www.koob.ru>

Victim Survey Psychology

Ioseb Tsereteli

Grigol Robakidze University, PhD student
tsereteliioseb@gmail.com

Abstract. The article deals with the psychological peculiarities of receiving information from the victim. The victim is one of the important figures in the process. Chapter 7 of the Criminal Procedure Code of Georgia is dedicated to the victim and his / her rights and responsibilities. Much depends on the victim giving an objective and complete testimony on how well the factual circumstances of the case will be established and a correct legal assessment will be given for the action. Therefore, it is crucial to use psychological methods correctly and effectively in the process of interviewing the victim, to motivate the victim to provide complete information to the person making the case. The topic of the report is related to the psychology of victim surveying. The present article will focus on the fact that the interrogation process does not illegally affect the will of the victim, which makes the information provided by him as inadmissible evidence. It should be noted that in many cases it is quite problematic to draw a line between the psychological method allowed by the law and the unlawful influence, and in each case the person making the psychological method should be very careful not to use the psychological method in the process of applying the psychological method. Mixing of allowed methods and illegal methods.

Keywords: Victim, Survey psychology, Investigation